

دانشگاه تربیت معلم

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد
رشته روانشناسی تربیتی

عنوان:

بررسی تطبیقی دیدگاه انسان شناختی کارل راجرز و مولانا درباره انسان سالم و کامل

استاد راهنما:

دکتر پروین کدیور

استاد مشاور:

دکتر محمود عابدی

دانشجو:

مهدی جوانمرد

بهمن ۹۰

دی شیخ با چراغ همی گشت گرد شـ

کز دیو و دد ملولم و انسانم آرزوست

گفتند: یافت می نشود جسته ایم مـ

گفت: آنکه یافت می نشود آنم آرزوست

زین همرهان سست عناصر دلم گرفت

شیر خدا و رستم دستانم آرزوست

با سپاس فراوان از

دکتر پروین کدیور

که دلسوزانه و با بزرگواری سمت راهنمایی من در این پژوهش را بر عهده داشتند.

دکتر محمود عابدی

که از مشاوره عالمانه ایشان در این پژوهش بهره مند گردیدم.

دکتر هاجر فلاح زاده

که لطف کردند داوری این پژوهش را بر عهده گرفتند.

تقدیم به مادرم

که با شوق خود ذوقم را شیرین کرد

و با مهر خود وجودم را لبریز عشق نمود

و با همراهی اش سایه گستر زندگی ام بود

چکیده

پژوهش حاضر با هدف مقایسه دیدگاه‌های روانشناختی مولانا و راجرز حول محور انسان سالم و کامل و انسان بیمار و غیرکامل صورت گرفته است. روش پژوهش، تحلیلی تطبیقی است. همچنین روش و ابزار جمع آوری داده‌ها روش کتابخانه‌ای است و برای تحلیل اطلاعات از تحلیل کیفی استفاده شده است. سوال‌های تحقیق وجوه اشتراک و اختلاف دو دیدگاه مولانا و راجرز را درباره ویژگی‌های انسان سالم و کامل و بیمار و غیرکامل مورد بررسی قرار می‌دهد.

یافته‌ها نشان می‌دهد که وجوه اشتراک مولانا و راجرز درباره ویژگی‌های انسان سالم و کامل شامل: ارضاء نیازهای فیزیولوژیک، فرآیندی بودن خودشکوفایی، گشودگی در برابر تجربه، آزادی درونی (اعتماد به ارگانسیم خود)، نگاه کل‌گرایانه، در لحظه حال بودن، آزادی-اختیار و مسئولیت‌پذیری است. وجوه اختلاف دیدگاه آنان در این مورد شامل: اصالت انسان، جهان بینی، سطح آگاهی، نفس، خاستگاه انسان، جنبه شناختی است.

وجوه اشتراک مولانا و راجرز درباره ویژگی‌های انسان بیمار و غیرکامل شامل: تثبیت شدن در مراحل پایین تر رشد، مفروضه نقاب، ناهمخوانی بین من واقعی و من ایده آل، خودبینی و محیط اجتماعی است. وجوه اختلاف دیدگاه آنان در این مورد شامل: واژه بیمار، حواس ظاهری انسان است.

در این پژوهش، ترسیم چهره انسان سالم و کامل و بیمار و غیرکامل از دیدگاه مولانا و راجرز و مقایسه این دو دیدگاه و یافتن وجوه اشتراک و اختلاف آن‌ها، به ما نشان داد که حرکت و تلاش علمی انسان در جهت شناخت خویشتن از دیدگاه راجرز تا چه حد به حقیقت وجودی انسانی که مولانا بیان کرده است، نزدیک می‌باشد.

کلید واژگان: انسان سالم، انسان کامل، انسان بیمار، انسان غیرکامل، مولانا، راجرز.

فصل اول: کلیات پژوهش

۲	مقدمه.....
۴	بیان مسله.....
۵	ضرورت و اهمیت تحقیق.....
۶	اهداف تحقیق.....
۶	هدف کلی.....
۶	اهداف خاص.....
۶	تعیین ویژگی های انسان سالم و کامل از دیدگاه مولانا.....
۷	سوالهای تحقیق:.....
۷	سوال اصلی تحقیق.....
۷	سوال های خاص.....
۷	ویژگی های انسان سالم و کامل از دیدگاه مولانا چیست؟.....
۸	تعریف اصطلاحات تحقیق.....
۸	بررسی تطبیقی.....
۸	دیدگاه.....
۸	انسان سالم.....
۹	انسان بیمار.....
۹	انسان کامل.....
۹	انسان غیر کامل.....

فصل دوم: ادبیات پژوهش

۱۲	شمه ای از زندگی مولانا.....
۱۹	طبیعت انسان از دیدگاه مولانا.....
۵۶	شمه ای از زندگی کارل راجرز (۱۹۰۲-۱۹۸۷).....
۵۹	طبیعت انسان از دیدگاه کارل راجرز.....
۷۲	جمع بندی.....
۷۵	پیشینه پژوهش.....
۷۵	پایان نامه ها.....
۷۶	مقاله ها.....
۷۷	کتاب ها.....

فصل سوم: روش پژوهش

- نوع تحقیق ۷۹
- روش تحقیق ۷۹
- روش گردآوری اطلاعات : ۸۱
- روش تجزیه و تحلیل : ۸۲

فصل چهارم: یافته‌های پژوهش

- ویژگی های انسان سالم و کامل از دیدگاه مولانا ۸۵
- ویژگی های انسان بیمار و غیر کامل از دیدگاه مولانا ۸۷
- ویژگی های انسان سالم و کامل از دیدگاه کارل راجرز ۸۹
- ویژگی های انسان بیمار و غیر کامل از دیدگاه کارل راجرز ۹۱
- وجوه اشتراک دیدگاه مولانا و راجرز در باره انسان سالم و کامل ۹۳
- وجوه اختلاف دیدگاه مولانا و راجرز درباره انسان سالم و کامل ۹۴
- وجوه اشتراک دیدگاه مولانا و راجرز درباره انسان بیمار و غیر کامل ۹۶
- وجوه اختلاف دیدگاه مولانا و راجرز در باره انسان بیمار و غیر کامل ۹۷

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

- بخش اول : بررسی اولین سوال تحقیق : ویژگی های انسان سالم و کامل از دیدگاه مولانا چیست ؟ ۹۹
- گشودن بند های حواس ۱۰۰
- بر خوردهاری از جلوه های عقل کلی ۱۰۱
- تزکیه و تهذیب ۱۰۴
- طلب ۱۰۶
- صبر در برابر جاذبه های دنیا ۱۰۸
- اختیار و مسئولیت پذیری ۱۰۹
- در لحظه حال بودن ۱۱۱
- پیروی از پیر ۱۱۲
- بر خوردهاری از جذبات عنایت حق ۱۱۴
- عشق ۱۱۶
- ترک هستی و فنای صفات بشری در حق ۱۱۹
- بخش دوم: بررسی دومین سوال تحقیق : ویژگی های انسان بیمار و غیر کامل از دیدگاه مولانا چیست ؟ ۱۲۱
- تکیه بر حواس ظاهری ۱۲۱
- تکیه بر وهم و خیال ۱۲۵
- پیروی از عقل جزوی ۱۲۶
- تقلید ۱۲۹

- علم و معرفت غیرشهودی ۱۳۱
- پیروی از هوی و هوس ۱۳۳
- دل بستن به دنیا و جاذبه های آن ۱۳۶
- تکبر و فخر فروشی ۱۳۸
- قرار گرفتن پشت نقاب ۱۴۰
- ناهمخوانی بین من واقعی و من ایده آل ۱۴۳
- پیروی از نفس و دل بستن به جاذبه های آن ۱۴۵
- همنشینی با ناراستان ۱۴۹
- دوری از حق و عشق او ۱۵۰
- فقدان رهبر ۱۵۱
- افسوس خوردن و پشیمانی بر گذشته ۱۵۲
- بخش سوم : بررسی سومین سوال تحقیق : ویژگی های انسان سالم و کامل از دیدگاه کارل راجرز چیست ؟ ۱۵۲
- عزت نفس ۱۵۲
- خود ارزش یابی ۱۵۴
- هماهنگی خویشتن ۱۵۵
- عاطفی بودن ۱۵۷
- نداشتن حالت دفاعی ۱۵۷
- گشودگی در برابر تجربه ۱۵۸
- زندگی هستی دار ۱۵۹
- اعتماد به ارگانسیم خود ۱۶۰
- آزادی انتخاب ، تصمیم گیری و مسئولیت پذیری ۱۶۳
- اجتماعی بودن ۱۶۴
- خلاقیت ۱۶۵
- زندگی پویا و پر معنا ۱۶۶
- خود شکوفایی ۱۶۸
- بخش چهارم : بررسی چهارمین سوال تحقیق : ویژگی های انسان بیمار و غیرکامل از دیدگاه کارل راجرز چیست ؟ .. ۱۷۱
- فقدان یکپارچگی ۱۷۱
- تدافعی بودن ۱۷۲
- عدم گشودگی در برابر تجربه ۱۷۳
- زندگی بر طبق نقشه از پیش تعیین شده ۱۷۴
- عدم اعتماد به ارگانسیم خود ۱۷۴
- قرار گرفتن پشت نقاب ۱۷۶
- بخش پنجم بررسی پنجمین سوال تحقیق : وجوه اشتراک مولانا و راجرز درباره انسان سالم و کامل چیست ؟ ۱۷۷

۱۷۷	ارضاء نیازهای فیزیولوژیک
۱۷۸	فرایندی بودن خودشکوفایی
۱۷۹	گشودگی در برابر تجربه
۱۸۰	آزادی درونی (اعتماد به ارگانیسم خود)
۱۸۰	نگاه کل گرایانه
۱۸۲	در لحظه حال بودن
۱۸۳	آزادی ، اختیار و مسئولیت پذیری
۱۸۳	بخش ششم : بررسی ششمین سوال تحقیق: وجوه اختلاف دیدگاه مولانا و راجرز در باره انسان سالم و کامل چیست؟
۱۸۳	اصالت انسان
۱۸۵	جهان بینی
۱۸۶	سطح آگاهی
۱۸۶	نفس
۱۸۸	خاستگاه انسان
۱۸۹	جنبه شناختی
۱۹۰	بخش هفتم: بررسی هفتمین سوال تحقیق: وجوه اشتراک دیدگاه مولانا و راجرز درباره انسان بیمار و غیر کامل
۱۹۰	تثبیت شدن در مراحل پایین تر رشد
۱۹۱	مفروضه نقاب
۱۹۳	ناهمخوانی بین من واقعی و من ایده آل
۱۹۵	خودبینی
۱۹۶	تأثیر محیط اجتماعی
۱۹۷	بخش هشتم: بررسی هشتمین سوال تحقیق: وجوه اختلاف دیدگاه مولانا و راجرز در باره انسان بیمار و غیر کامل چیست؟
۱۹۷	واژه بیمار
۱۹۸	حواس ظاهری انسان
۱۹۹	جمع بندی و نتیجه گیری
۲۰۲	محدودیت های پژوهش
۲۰۲	پیشنهاد های پژوهش
۲۰۲	پیشنهاد های پژوهشی
۲۰۲	پیشنهاد های کاربردی
۲۰۴	منابع فارسی
۲۰۸	منابع انگلیسی
۲۰۹	فهرست جداول

فصل اول

کلیات پژوهش

مقدمه

بی شک تمام اندیشه ها و دیدگاه های بشر در عصر کنونی در مورد انسان و ماهیت و مشکلات و درمان آن ها یک شبه و در روزگار ما حاصل نشده است، بلکه حاصل جمیع نظریات و اندیشه متفکرانی است که در هر عصری چون چراغی در دل تاریکی شب درخشیده اند و در هدایت و راهنمایی انسان ها تأثیری بس بزرگ داشته اند. مولانا جلال الدین به عنوان موسس و پایه گذار مکتب عرفانی مولویه که پایه آن بر عشق به خدا و انسان و توصیه آن به یکرنگی و نکوهش تعصب و نخوت و ارج گذاردن به کرامت انسانی است. و راجرز^۱ به عنوان بنیان گذار نظریه مراجع محوری که او نیز عشق به انسان و کرامت انسانی را اصول و پایه نظریه خود قرار داده است، از جمله متفکرانی هستند که مربوط به زمان و مکان خاصی نیستند و جامعه زمانه خود و کلیه جوامع دیگر را نیز در زمان خود و زمان های بعد از خود را نیز تحت تأثیر قرار داده است. مولانا و راجرز هر دو از موضع بالا به انسان می نگرند و چشم انداز مثبت و خوش بینانه ای به ماهیت و کارکرد سالم بشر دارند. مولانا انسان را مظهر خدا در روی زمین می داند که از لحاظ ظاهری جنبه ای کوچک قادر است آن را از پای در آورد اما باطن و درون او اسرار آمیز تر از هفت آسمان است و قابلیت عروج و شکوفا شدن و رسیدن به کمال را داراست. روانشناسان انسان گرا نیز بر شخصیت سالم انسان تأکید دارند و حتی از مرزهای شخصیت سالم و بهنجار انسانی فراتر رفته اند و بر انسان ایده آل تأکید می کنند. از نظر شولتز^۲ (۱۳۷۵) روان شناسان کمال گرا(انسان گرا)، کمال مطلوب و رشد شخصیت را فراسوی بهنجاری می دانند و استدلال می کنند که صرفاً رهایی از بیماری عاطفی و نداشتن رفتار روان پریشانه، برای داشتن شخصیتی مطلوب و سالم کافی نیست، بلکه تلاش برای حصول سطح پیشرفته کمال و از قوه به فعل رساندن تمامی استعدادهای بالقوه آدمی ضروری است. در واقع اگر بخواهیم در روان شناسی به دنبال الگویی برای انسان کامل باشیم، باید آن الگو را در نوشته های روانشناسان انسان گرا (مازلو^۳، کارل راجرز و فرانکل^۴) جستجو

^۱. Rogers^۲. Sholtez^۳. Mazlo^۴. Ferankel

کنیم. این روانشناسان به جای تاکید بر ضعف های انسان بر نقاط قوت او تاکید می کنند(مصر آبادی، ۱۳۸۶).

مولانا نیز جز کسانی است که به توانایی انسان اعتقاد دارد و او را نماینده خدا در روی زمین می داند .

پس خلیفه ساخت صاحب سینه یی تا بود شاهیش را آینه یی

پس به صورت عالم اصغر تویی پس به معنی عالم اکبر تویی

(۵۲۱/۴)

انسان ظاهرا فرع جهان است، اما از حیث جوهر ذاتی و درونی، اصل جهان به شمار می رود . انسان در دیدگاه مولانا شاهکار خلقت است ، تا آنجا که قلمرو و ادراک و حدود آگاهی بشر است ، جهانی بزرگتر و پر عجایب تر از خود بشر وجود ندارد(همایی ، ۱۳۵۶).

مولانا و راجرز از جمله متفکرانی هستند که اگر چه از لحاظ زمانی و مکانی و گر چه از لحاظ پایه ها و اساس فکری و جهان بینی فرسنگ ها و قرن ها از هم فاصله دارند، اما جنبه هایی از همگرایی و نزدیکی فکری دارند که در خور تامل و بررسی است. بی شک مقایسه و بررسی نظریات بر خاسته از فرهنگ غربی با آثار و اندیشه های بزرگان ادب و عرفان فرهنگ ایرانی ، به غنای این نظریه ها و همچنین کاربرد بهتر آن ها در فرهنگ و جامعه ایرانی می انجامد. در این فصل به طور خلاصه به بیان مسئله و اهمیت تحقیق در باره ی انسان سالم و کامل و بیمار و غیر کامل از دیدگاه مولانا و کارل راجرز و اهداف و سوال های تحقیق و تعریف اصطلاحات تحقیق پرداخته خواهد شد.

بیان مسله

با توجه به اینکه بسیاری از نظریه ها و دستاوردهای علمی از فرهنگ سرچشمه گرفته اند، با برقرار کردن پیوند میان ذخایر فرهنگی گذشته و دانش امروزی می توان به اندیشه های نو دست یافت. همچنین همواره تمدن شرق و خصوصا ایران در طول تاریخ از وجود دانشمندان و متفکران بزرگی در زمینه های مختلف برخوردار و از پشتوانه غنی بهره مند بوده است. با این وصف در مباحث جدید روانی و تربیتی و آموزشی غالبا از نظریات غربی ها استفاده می شود و الگو های بر جسته کشور همواره گمنام باقی مانده اند. از سوی دیگر با توجه به نیاز مبرم جامعه به پاسخ گویی به پرسش هایی در مورد مسائل روانشناسی تربیتی و مشکلاتی که خانواده ها و مربیان در این خصوص دارند، این پژوهش قصد دارد با تکیه بر فرهنگ اصیل ایرانی و بررسی نظرات بزرگان مسلمان شرق که دیدگاه آنها بر گرفته از قرآن و تعالیم گرانمایه اسلام است و مقایسه آن ها با دیدگاههای غرب، وجوه اشتراک و تفاوت های آنها را مورد بررسی قرار دهد.

در انجام این منظور، توجه به میراث فرهنگی کشور در طی قرون مورد توجه قرار گرفت. در میان میراث عظیم و غنی فرهنگ فارسی آثار جلال الدین محمد بلخی، خصوصامثنوی او جایگاه ویژه ای دارد؛ زیرا این اثر بزرگ محصول آگاهی های گسترده از فرهنگ ایرانی و تأمل های درونی مولاناست و با مراقبت از احوال روانی و کشف و شهود و سیر در اعوالم روحانی و ملکوتی به دست آمده و به صورت شعر بازتاب یافته است. بنابراین می توان گفت این ره آورد مولانا، که نتیجه تامل در آفاق و انفس است، بدون شک برای نابسامانی های روانی و مشکلات روحی انسان راه کارهایی در بر دارد که پایه و اساس این تحقیق بر شناسایی و عرضه آنهاست. اگر چه هرگز از یاد نخواهیم برد که اثر بزرگ مولانا بدون شک اثری است عرفانی و همانگونه که خود او می گوید در پس هر بیتی و تمثیلی و حکایتی، سری و رمزی و نکته ای نهفته است. اما با این همه باید توجه داشت که نگاه به مثنوی از دیدگاهی خاص، مانند روانشناسی هرگز به وجه عرفانی آن لطمه ای نخواهد زد؛ زیرا که مولانا در کتاب خود از انسان سخن می گوید؛ انسانی که با همه ی جنبه های معمولی و طبیعی خود در کنار وجوه عالی و عرفانی اش قرار گرفته است و مولانا نیز به جنبه های مختلف همین انسان پرداخته است. به عبارت دیگر، یکی از اصلی ترین موضوعاتی که هر مکتب دینی و فلسفی به آن می

پردازد، انسان و کمال اوست و مکاتب مختلف نگرش های گوناگونی نسبت به این موضوع دارند. دیدگاه اسلام نسبت به انسان کل گرایانه است و کمال او را در رشد متعادل تمام ابعاد وجودی او می داند. انسان گرایی، که از جدید ترین رویکردها در روانشناسی است نیز به بررسی انسان و کمال او می پردازد (مصرآبادی، ۱۳۸۶). اما با وجود مشترکات دو دیدگاه می توان نکات اختلافی را نیز بین دو مکتب مشاهده کرد. از این رو این پژوهش در پی آن است که از میان نظریه پردازان و اندیشمندی که جهت و حرکت علم را متحول کرده اند، دو دیدگاه در مورد سلامت و کمال انسان را مورد بررسی و مقایسه قرار دهد. دیدگاه اول، متعلق به دانشمند بنام و بزرگ فرهنگ اسلامی و ایرانی یعنی مولانا جلا الدین محمد بلخی و دیدگاه دوم، متعلق به متفکر غربی، کارل راجرز است.

سوال اصلی که در این تحقیق مطرح است این است که نقاط اشتراک و اختلاف دیدگاههای مولانا و کارل راجرز در مورد انسان سالم و کامل و بیمار و غیر کامل چیست؟

ضرورت و اهمیت تحقیق

مطالعه بسیاری از آسیب های اجتماعی مانند بزه کاری ها و خود کشی ها فرد را متوجه ضعف و نقص و بیماری انسانها و دور شدن آن ها از فطرت انسانی و توجه نداشتن آن ها به سلامتی و کمال انسان می کند. بنابراین توجه به ویژگی های انسان سالم و کامل جهت پرورش این ویژگی ها در انسان ها و رسیدن آن ها به سلامتی و کمال ضرورت می یابد.

تربیت و اخلاق در هر مکتب بر اساس شناخت انسان سالم و کامل و انسان ایده آل در آن مکتب است. و به قول مازلو: «برای اینکه بدانیم انسان با چه سرعتی می تواند بدود، دونده ای را که قوزک پایش شکسته است با دونده متوسطی در نظر نمی گیریم، بلکه برنده مدال طلای المپیک، یعنی بهترین نمونه موجود را مطالعه می کنیم. تنها از این راه است که می توانیم در بیابیم انسان با چه سرعتی می تواند بدود و در واقع اگر بخواهیم اطلاعاتی در باره ی امکانات رشد معنوی، رشد ارزشی، یا رشد اخلاقی در انسانها به دست آوریم

عقیده من این است که می توانیم با مطالعه اخلاقی ترین و پارساترین افراد نوع بشر، بیش ترین اطلاعات را در این زمینه کسب کنیم» (شولتز، ۱۹۹۷، ترجمه خوشدل، ۱۳۸۰).

شناسایی ابعاد روانشناختی دیدگاههای یکی از عارفان بنام و بزرگ فرهنگ اسلامی و ایرانی یعنی مولانا جلال الدین محمد بلخی و معرفی آن به جامعه علمی کشور. متأسفانه سال هاست که ایرانیان از آثار علمی غنی گذشتگان سرزمین خود، که زمانی از مهمترین منابع علمی جهان به شمار رفته اند، دور گشته اند و به جای توجه به آثار و عقاید اندیشمندان خود و بهره برداری از آن برای بهبود زندگی و بسط و گسترش دانش آنها را به فراموشی سپرده و در مکاتب علمی دیگران غرق شده اند. بنابراین این مطالعه، فرصتی نیز فراهم می کند تا با ابعاد تفکر این عالم جهان اسلام آشنا شویم و نظرات وی را با دانشمندان معاصر غربی در معرض مقایسه قرار دهیم.

اهداف تحقیق

هدف کلی

هدف کلی این تحقیق شناسایی وجوه اشتراک و اختلاف دیدگاههای مولانا و کارل راجرز در باره انسان سالم و کامل و انسان بیمار و غیر کامل است .

اهداف خاص

تعیین ویژگی های انسان سالم و کامل از دیدگاه مولانا

تعیین ویژگی های انسان بیمار و غیر کامل از دیدگاه مولانا

تعیین ویژگی های انسان سالم و کامل از دیدگاه کارل راجرز

تعیین ویژگی های انسان بیمار و غیر کامل از دیدگاه کارل راجرز

تعیین وجوه اشتراک دیدگاه مولانا و کارل راجرز در باره ی انسان سالم و کامل

تعیین وجوه اختلاف دیدگاه مولانا و کارل راجرز در باره ی انسان سالم و کامل

تعیین وجوه اشتراک دیدگاه مولانا و کارل راجرز در باره ی انسان بیمار و غیر کامل

تعیین وجوه اختلاف دیدگاه مولانا و کارل راجرز در باره ی انسان بیمار و غیر کامل

سوالات تحقیق :

سوال اصلی تحقیق

وجوه اشتراک و اختلاف دیدگاههای مولانا و کارل راجرز در باره ی انسان سالم و کامل و بیمار و غیر کامل چیست ؟

سوال های خاص

ویژگی های انسان سالم و کامل از دیدگاه مولانا چیست ؟

ویژگی های انسان بیمار و غیر کامل از دیدگاه مولانا چیست ؟

ویژگی های انسان سالم و کامل از دیدگاه کارل راجرز چیست ؟

ویژگی های انسان بیمار و غیر کامل از دیدگاه کارل راجرز چیست ؟

وجوه اشتراک دیدگاه مولانا و کارل راجرز در باره ی انسان سالم و کامل چیست ؟

وجوه اختلاف دیدگاه مولانا و کارل راجرز در باره ی انسان سالم و کامل چیست ؟

وجوه اشتراک دیدگاه مولانا و کارل راجرز در باره ی انسان بیمار و غیر کامل چیست ؟

وجوه اختلاف دیدگاه مولانا و کارل راجرز در باره ی انسان بیمار و غیر کامل چیست ؟

تعریف اصطلاحات تحقیق

بررسی تطبیقی

تطبیق و مقایسه به عملی اطلاق می شود که در پرتو آن دو یا چند پدیده را در کنار هم قرار داده و به منظور یافتن وجوه اختلاف و تشابه آن ها را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهیم (آقا زاده، ۱۳۸۰).

دیدگاه

به معنی شیوه نگرش، ارزیابی و نظر گاه است؛ معمولا برای بدست آوردن دیدگاه یک مکتب از یک سلسله معیارها می توان استفاده کرد (مصرآبادی، ۱۳۸۶).

انسان سالم

منظور از سلامتی، سلامتی روحی و روانی و نداشتن بیماری های روحی مانند بخل، تکبر و غیره است که انسان را از تعالی و ارتقاء خود باز می دارد. انسان سالم خود را همدل و هم درد دیگران احساس می کند (خالدیان، ۱۳۸۳).

ای بسا هندو و ترک هم زبان
ای بسا دو ترک، چون بیگانگان
پس زبان محرمی، خود دیگرست
هم دلی از هم زبانی بهتراست
(۱۲۰۶-۱۲۰۷/۱)

به نظر راجرز، اگر مجموعه تجربیات فرد هماهنگ و در ارتباط با هم باشد و اگر تصور فرد از خودش (یا مجموعه تجربیات فرد در رابطه با خودش) مثبت باشد فرد از سلامت روان برخوردار است. ما وقتی می توانیم به یک کنش کامل برسیم که همه بالقوه هایمان را بالفعل کرده باشیم و وقتی می توانیم بالقوه هایمان را بالفعل کنیم که آن تجربیات در رابطه با خودمان مثبت باشد (شولتز، ۱۹۹۸، ترجمه سید محمدی، ۱۳۸۳).

انسان بیمار

به اعتقاد راجرز هر موقع که ادراک یک فرد از تجربه خودش تحریف یا انکار شود، تا حدودی حالت نا هماهنگی میان خود و تجربیات فرد، یا حالت ناسازگاری روانی و آسیب پذیری به وجود می آید و موجب پیدایش مکانیزم های دفاعی می شود (شولتز، ۱۹۹۸ ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۸۳).

انسان کامل

انسان کامل مولانا انسانی است که به طور فطری و نهادی با دیگر انسانها تفاوت دارد، از جمله آنکه انسان کامل روح و جانی دارد زاید بر دیگر افراد انسانی.

باز غیر عقل و جان آدمی هست جانی در نبی و در ولی (۴/۴۱۰)

انسان کامل از دیدگاه مولانا هم از نقطه نظر نفس ناطقه و هم از نظر عقل و ادراکات با دیگر انسان ها اختلاف دارد و از همین جاست که هر که شایسته چنین عنوانی شود در صفت برگزیدگان الهی که شامل انبیاء و اولیاء و ابدال و پیران سرسپرده است قرار می گیرد (خالدیان، ۱۳۸۳).

آن ولی کز آسمان ها برتر است آن دل ابدال یا پیغمبر است

اوبه نسبت با صفات حق فناست در حقیقت در فنا او را بقاست

جمله ی ارواح در تدبیر اوست جمله ی اشباح هم در تیر اوست

از دیدگاه راجرز اشخاص کامل به طور واقع بینانه ماهیت خود را می پذیرند، خود ادراک شده و ایده آل شان هم خوان است. شخص کامل، نتیجه مطلوب رشد روانی و تکامل اجتماعی است، شخص کامل اوج رشد روانی را نشان می دهد (شولتز، ۱۹۹۸ ترجمه سید محمدی، ۱۳۸۳).

انسان غیر کامل

مولانا در تعریف انسان ناقص یا غیر کامل در فیه مافیه می فرماید :

قسم دیگر با خران ملحق شدند

خشم محض و شهوت مطلق شدند

وصف جبریلی در شان بود زفت

تنگ بود آن خانه و آن وصف رفت

فصل دوم

ادبیات پژوهش